

1.

A vigasztalanság több mint a vigasztalhatatlanság. Ez utóbbi csak átmeneti, éppen most nem lel vigaszt valaki. Aki azonban vigasztalan, bármi legyen

is, bármi történjen is, benne marad a vigasztalanságban, pontosabban a vigasztalanság marad benne, azzal jár-ke, viszi magával. Vele alszik, vele

100 Dobai Lili

AMI ELÉR

kel, még a süteményes boltba is magával viszi és a tengerpartra is.

Estefelé a Piazza Farnesén egy nő csellózik; aláfest magának elektronikus orgonával egy zenekart, és romantikus stílusban jól ismert dalokat játszik. A cselló hangja és játéktílusának kiműveltsége azonban felülzengi ezt a populáris engedményt. Még van a téren zaj, hallatszanak zörejek, járkálnak az emberek, néhányan megállnak, hallgatják, megtapsolják.

Tíz után átmegegyek a téren újra, még mindig szól a cselló. Már nincs aláfestés, emberek is alig, a szökőkutaknál és a reneszánsz palota kőpadján üldögélnek néhányan. Barokk zenét játszik, Bach egyik szólószonátájának egy részletét ismétli újra és újra. A hold fél fenn, vagyis félhold van. Valamit ennék, emiatt jöttem le vagy ki megint. Édes, gyümölcsös, kis kifli alakú süteményeket veszek, mert a kis süteményes bolt van még nyitva, bár éppen csomagolnak, zárásra készülődnek.

Amikor kilépek az ajtón, akkor lép be a csellista, találkozik tekintetünk egy pillanatra. Neki is jut még a félholdas süteményből.

Johann Sebastian vigasztalan volt, amikor Maria Barbarát elvesztette. És Maria Barbara ...? mielőtt...?

2.

Tud a látás úgy kitisztulni, hogy egy idő után képes meglátni a különbséget a színlelt és a valódi között. Meglehetősen nehéz ezt körülírni: például egy festményen felfedezni az ihletettség, a meghatottság és áthatottság nyomait, egy másikon pedig az ennek hiányát elfedő dekorativitást, trükköket, manírt. Az emberi arcon, mozdulaton a természetességet, valóságot vagy a kényszeredettséget, a viselkedést, ottlét helyett.

Egyáltalán nem véletlen, hogy az ikonok festői komoly és hosszú beavatáson, megtisztuláson mentek át, mielőtt elkezdtek festeni egy-egy művet. Először magukat tették rendbe. Amennyire lehetett, amennyire képesek voltak rá. De megtették, amit tehettek, mert tudták, e nélkül talán még az ecsetet sem tudnák megfelelően kézbe venni. De minden alkotó, aki komolyan veszi, amit készít, hasonlóan tesz, hasonlóan kell tennie. Oda kell

szánia magát és rá kell szánia az időt: odaadnia magát saját idejének, és egyszerre itt-létének és ott-létének.

3.

Egyszerre látva a sok portréfestményt és azt, ahogy az emberek ma- 101
gukat fotózzák (selfie-znek) nyakra-főre utcán és mindenhol, elgon-
dolkodtat az arcábrázolásról, eszembe juttatja a régebbi időkben erről
többször felmerült vitákat kultúrák között és egy-egy kultúrában belül. Vajon
tényleg szabad-e arcot ábrázolni? Jó-e ez az embernek? Persze amint tudjuk,
mindent lehet, csak nem minden válik javunkra. Eszembe juttatja a
történetet is a vak zongoraművésztől, aki látóvá lett, végignézett kö-
zönségén, és megijedt attól, amilyenek az embereket látta. Ugyan-
akkor vannak gyönyörű portrék (és portrészottak), Vermeer van Delft
Leány gyöngyfülbevalóval című festménye, Raffaello *La Fornarinája*,
Guido Reni *Beatrice Cenci*ről készült portréja, vagy Giorgione *Kettős*
portréja – ezeken látható, hogy örömből, az alkotás ellenállhatatlan
vágyából születtek, ezért csodálatosak. Úgy tűnik, a pozíció, a státuszt
hangsúlyozó, megrendelésre készült portrék okozzák a gondot. Mint
minden, ami nem önkéntelenségből, kedvtelésből, belső odaadott-
ságból, odaszánásból ered.

Új Forrás 2015/10 – Dobai Lili: Ami elér

4.

Tagadhatatlanul megtapasztalható, hogy minden emberi térhez más
idő tartozik. Vannak reggeli terek és vannak éjszakaiak meg délutániak
és kora estiek. Meg persze mindenféle más terekhez illő napszakok.
A reggeli utcákon végigömlik a fény, és levezet a folyóhoz. Élesen ha-
sítva kezdi a napot. Megfényesíti a szemet, átjárja fénnel a testet,
éles kontúrokkal írja a falevelek árnyjátékát falakra, utcakövekre.
A délutáni fény olyan, mint az augusztus az elmúlás előérzetével; egy-egy
halványabb fény átszüremkedik a sárguló leveleken, az alászálló nap a re-
mény és reményvesztettség között szórja sugarait, ahogy kora estebe fordítja
az elmúlást.

5.

A gigantikus kizárja az intimitást; láthatatlan, de jól érzékelhető falat húz a
közvetlenség elé, és távolságtartást követel. Éppen a követelés, az előírás
akadályozza meg, hogy közöm legyen hozzá, hogy lássam is, ne csupán néz-
zem. Bármiből vagy bárkiből a mértéken túli – és persze a mértéken aluli is
– eltávolít magától: legyen az hatalmas épület (ami nem ház, hiszen a ház
mértéktartó), vagy beláthatatlan sokaság, tömeg (ami pedig nem közösség
vagy társaság együtt-léttel).

Az egyszerűség, arányosság és visszafogottság harmonikus összeadódása a nagyság, nagy-szerűség, ami fel(felé)magasodik. Hangtalanul és sokszor lát-hatatlanul is, mert csak valamiféle kifejezhetetlen érzékelés nyit meg felé utat.

102 6.

A 16–17 század fordulója körüli (képző)művészet, amelyet barokknak neveznek, műalkotások során mutatja, hogy valami nagyon megváltozott az európai képi ábrázolásban, és ez a gondolkodásmód, az egész kultúra változását is mutatja. Ha például Caravaggio festményeit nézzük, látható, hogy őt az érdekelte, hogy festőileg meg tudja oldani a felvetett témát, a fények-árnyékok legtökéletesebb megjelenítését, de ugyanakkor belehelyezkedik ábrázolt alakjainak életébe, lélekállapotába, és onnan indítja a kifejező megformálást úgy, ahogy azt a korábbi korszak alkotói is tették, és nem csupán a festői és festészeti bravúr megmutatása látszik céljának. Képei így tökéletesek, pompájukban egyszerűek. Az ő festményeit nem is nevezném barokknak. Sok barokk-korszakbeli festmény az ízlés, a mértéktartás elcsúszását mutatja. Valójában sokszor nézhetetlen túlzásai miatt. És frivol. Látható, hogy innen indult a giccs valamiképpen.

7.

A barokk kor zenéje ugyanakkor a tökéletesség határain, csúcsein – Bach – ível. Egészen fel, ahonnan már mintha alig/ha vezetne feljebb. Hallgatom, ahogy A. próbál a rögtönzött kórossal, és tanítja a barokk hangzást: nem rezgetetni, hanem színt, tónust adni, és nagyon pontos, feszes ritmust. Latin-Amerikából származnak a dalok, amiket próbálnak a koncertre, például Peru jezsuita könyvtáraiból kerültek elő, és az indiánok, köztük az inkák dallamvilágát is hordozzák. Az *Iyaí Iesucristo* című dal Moxosból, az *Iyaí Ichupa* Chiquitosból, az *El Cielto* Cuzcóból, mind a jezsuita misszió dalai. Szent dallamok: latin és eredeti-őslakos amerikai indián együtt, Peru, Argentína, Bolívia. Kis barokk gitár az emberi hangokhoz, tompa hangzású dobok, hegedű. Egy dallam többféle ritmusban és gyorsaságban is elhangzik, és mintha teljesen különbözőek lennének – legalábbis a fül számára. A lassítás és a gyorsítás, a csendesség és a hangosság, a hangtónusok váltásai az élet hihetetlen gazdagságát idézik meg néhány perc alatt. Vagy amikor J. énekel barokk áriát, vagy akár csak egy kis dalt gyönyörű altján. Benne van az egész világ néhány, vagy akár csak egyetlen pillanatnyi hangzásban.

8.

Egy 20. század elején huszonnyolc évet élt festőnő, aki bámulatos tehetséggel alkotott. Magyar és indiai. Indiai és magyar. Teljes intenzitással és vakmerő bátorsággal megélt élet. Milyen belső küzdelmek vannak ezek mögött

a festmények mögött, milyen fájdalmak. Holott még a temetőt is vidámnak festette. *Vidám temető*. Képeinek világító színei nagy ívű, nagyvonalúságot tükröző formákban. Portréinak csak lényegét ábrázoló foltjai a színek erejében. Aztán az utolsó festmények letisztultsága: nagyobb, pasztell színfelületek, egyszerűség, nagy szemű arcok. Lebegnek ezek a tehet- 103 ségéhez és festészetéhez valójában nagyon kevés és méltatlan műanyag molinók a dunai szélben. Mégis valami. Amrita Sher Gil. Zebegény nyárutón. Duna. Úszás a sodrással. Aztán a kis sziget felé. Sodrással szemben.

9.

Fény. Áttükröződő fényjáték az üvegszobrokon. A nyárdélutáni napfényben ülünk, fejünk felett az *Angyalok*on átcsillannak a napsugarak. Az *Angyali üdvözlésre* is rálátni, ezerfelé szórja szárnya a napfényt. Itt most ez a domboldal a világ kijelölt helye, sok kijelölt hely között az egyik. Kertészfi Ági üvegplasztikáinak fénytöréseiben. Lankás kert a kápolna fölött, a szembeni hegyen majdnem sötétzölden húzódó erdő, mint összefüggő bársony. Puha a fű a lejtőn a kis patak felé. Püspök-szentlászló. Nagyon enyhe a szél, minden elképzelhetetlenül harmonikus. Mintha fájdalom sem lenne, nem lenne hiány semmiben, mintha a fényre kinyílna a szegycsont mögötti lecsendesült dobogás.

